

DOI 10.31558/2519-2949.2025.4.7

УДК 323.28:321.01:327.7

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5825-3631>**Калашлінська М. В., Донецький національний університет ім. Василя Стуса,
Адміністрація міста Люблін (Польща)**

НОРМАЛІЗАЦІЯ ВИНЯТКУ: «СІРІ ЗОНИ» У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Статтю присвячено аналізу трансформації європейського політичного та правового дискурсу у сфері захисту прав людини в умовах міграційної, безпекової, соціальної та геополітичної криз. У центрі дослідження перебуває політична риторика про необхідність пошуку «балансу» між правами людини та публічним інтересом. Зазначається, що ця риторика дедалі частіше використовується як політичний механізм виправдання обмеження або переосмислення абсолютних гарантій прав людини в Європі та світі. Насамперед це проявляється у посиленні закликів до звуженого тлумачення Європейської конвенції з прав людини 1950 року, які підривають сам принцип непорушності цих універсальних стандартів. У статті підкреслюється, що такі ініціативи створюють небезпечний прецедент ерозії абсолютних гарантій перед обличчям зовнішніх викликів та кризових загроз. Авторка наголошує, що спроби зниження стандартів охорони прав людини не є нейтральними або тимчасовим рішенням, а є механізмом політичної нормалізації винятку, і у більшій широкій перспективі перетворюються на механізм самопідриву європейської системи правопорядку, яка в умовах тривалої нестабільності виявляється неспроможною зберігати власну цілісність і легітимність. У статті показано, що через політичні рішення і зміну способів тлумачення імперативних норм, створюється ризик поступового формування у Європі правових «сірих зон», де загальнообов'язкові конвенційні гарантії зберігаються формально, але на практиці застосовуються обмежено, знижуючи чутливість суспільства до порушення прав людини. Наголошується, що сучасна дискусія про «реформу» або «адаптацію» Конвенції є не технічною чи процедурною, а фундаментальним політичним викликом, який тестує стійкість ліберально-демократичного порядку, принципу верховенства права та самої ідеї непорушності людської гідності. Особливий акцент в дослідженні зроблено на ризиках для України в умовах війни, масових переміщень населення та поширення практик винятковості, які можуть бути легітимізовані як необхідні або тимчасові. Стаття обґрунтовує позицію, згідно з якою права людини не можуть бути об'єктом політичного торгу та ситуативного коригування, а людська гідність має залишатися незмінною межею державної влади навіть в умовах найглибших криз.

Ключові слова: права людини, Європейська конвенція з прав людини, стан винятку, управління через виняток, сірі зони, верховенство права, гібридні конфлікти.

Постановка проблеми. Європейська система захисту прав людини сьогодні функціонує в умовах міграційних, безпекових, соціальних, геополітичних та інших багатовимірних криз, що істотно впливають не лише на практики правозастосування, а й на сам політичний та правовий дискурс у сфері прав людини. У цьому контексті дедалі більше стає політичних закликів про необхідність пошуку «балансу» між правами людини та публічним інтересом, що сприяє поступовому зведенню фундаментальних прав від незмінного рівня, який неможливо знижувати, до гнучкої категорії, яка може змінюватися в залежності від ситуативних політичних і безпекових міркувань. На сьогодні, ця тенденція набула особливої гостроти у зв'язку з політичними закликами до «модернізації» тлумачення Європейської конвенції з прав людини, зокрема щодо статей 8 та 3 [1; 2; 3]. Аргументація таких ініціатив апелює до необхідності збереження суспільної довіри до Конвенції та протидії радикалізації, однак водночас створює ризик звуженого тлумачення абсолютних гарантій. За цих умов риторика пошуку балансу ризикує перетворитися на політичний механізм легітимації виняткових рішень і сприяє нормалізації винятку в європейській політиці прав людини.

Крім того, окреслені процеси можуть бути розглянуті як складова сучасних гібридних конфліктів,

у межах яких право стає простором стратегічного впливу, а не лише інструментом захисту. Формування правових «сірих зон» у Європі відбувається не через відкриту відмову від конвенційних зобов'язань, а шляхом поступового зсуву у тлумаченні імперативних норм та розширення повноважень держав без формального перегляду їх політичних режимів.

Найбільша небезпека таких процесів полягає не лише у звуженні гарантій, а у дезорієнтації суспільства щодо меж допустимого, коли порушення прав людини перестає сприйматися як виняток і дедалі частіше тлумачиться як нормальна або необхідна реакція на кризу. У цьому сенсі дискусія про «реформу» чи «адаптацію» Європейської конвенції з прав людини постає не технічним питанням, а політичним зсувом, який підриває стійкість ліберально-демократичного порядку, принцип верховенства права та ідею непорушності людської гідності, що має особливе значення для України в умовах війни та масових переміщень населення.

Мета статті полягає у розгляді того, як політичні ініціативи щодо «актуалізації» та «модернізації» тлумачення Європейської конвенції з прав людини створюють передумови для звуження універсальних гарантій прав людини в Європі та сприяють їх нормалізації.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ініціативи щодо звуженого тлумачення Європейської конвенції з прав людини, обґрунтовані необхідністю реагування на кризові виклики, є формою політичного впливу, яка веде до нормативної ерозії та формування правових «сірих зон» у європейському правопорядку.

Методи дослідження. У статті застосовано якісні методи дослідження, спрямовані на аналіз трансформації європейського політичного та правового дискурсу у сфері прав людини в умовах криз. Ключовим методом є якісний дискурс-аналіз, який дозволяє виявити риторичні стратегії та смислові рамки, через які ініціативи щодо звуженого тлумачення Європейської конвенції з прав людини легітимізуються як необхідні.

Важливим елементом методології став концептуальний аналіз і якісний контент-аналіз політичних заяв, відкритих листів політичних лідерів, а також аналітичних матеріалів, що дає змогу простежити механізми нормалізації винятку та формування правових «сірих зон» у межах європейського правопорядку.

Ступінь дослідження проблеми. Проблематика трансформації універсальних стандартів прав людини та функціонування правових режимів в умовах кризи є предметом міждисциплінарних досліджень у політичній теорії, міжнародному праві та критичних студіях права. Значна частина наукових робіт присвячена аналізу концепту «стану винятку», нормалізації кризового управління та напруги між безпекою і правами людини, зокрема у працях, що розвивають підходи К. Шмітта та Дж. Агамбена, а також у сучасних дослідженнях *governance by exception* [4; 5].

Окремий масив літератури зосереджений на феномені політичного «backlash» щодо міжнародних судових інституцій та Європейського суду з прав людини, а також на спробах обмеження або контекстуалізації тлумачення Європейської конвенції з прав людини, особливо в контексті міграційної політики та безпекових викликів. У цих дослідженнях показано, що формальна незмінність абсолютних гарантій часто поєднується зі звуженням їх практичного змісту через зміну порогів застосування та розширення дискреції держав [6; 7; 8].

Водночас у наявних наукових працях недостатньо системно проаналізовано сучасні європейські політичні ініціативи 2025 року як елемент ширшого процесу нормалізації винятку та формування правових «сірих зон» у межах європейського правопорядку. Саме ця аналітична прогалина зумовлює необхідність подальшого дослідження політичного виміру звуженого тлумачення універсальних прав людини, що й визначає наукову новизну цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Політичні спроби звуження універсальних стандартів прав людини, ініційовані різними політичними силами, простежуються протягом останніх десятиліть і мають глобальний вимір. Водночас у сучасному європейському контексті ця тенденція набуває особливої політичної виразності, коли дискусія про необхідність «балансування» між захистом прав людини та публічним інтересом дедалі частіше виходить за межі академічних дебатів і правозахисного дискурсу та трансформується у конкретні політичні ініціативи, які формально не спрямовані на відмову від Європейської конвенції з прав людини, але призводять до поступового зниження її стандартів через перегляд способів тлумачення норм [1; 9; 10; 11].

Відкритий лист групи європейських президентів і прем'єр-міністрів від 22 травня 2025 року є одним із найбільш показових документів сучасної європейської дискусії щодо майбутнього Європейської конвенції з прав людини. Його значення полягає не лише у високому політичному рівні

підписантів, а передусім у характері запропонованого перегляду співвідношення між правами людини, безпекою та державним суверенітетом [1]. Як і в багатьох інших подібних ініціативах, у листі не ставиться під сумнів сама Європейська конвенція, натомість критикується практика її тлумачення Європейським судом з прав людини. На думку авторів листа, ця практика вийшла за межі первинного мандата Конвенції та почала створювати перешкоди для ефективного реагування держав на сучасні виклики, зокрема у сфері міграції та безпеки. Таким чином, об'єктом політичного втручання проголошується не сама правова норма, а її інтерпретація під час правозастосовчої діяльності суду.

У документі послідовно використовується риторика щодо необхідності «відновлення балансу» між правами індивіда та публічним інтересом, зокрема безпекою громадян і захистом демократичного порядку. Права людини при цьому не заперечуються, але подаються як такі, що мають бути обмежені у випадках, коли їх застосування, за логікою авторів, створює «диспропорційний тягар» для держав або підриває довіру суспільства до правової системи [1]. Саме в цьому полягає принциповий зсув: абсолютні гарантії перестають розглядатися як непорушна межа державної влади і дедалі частіше описуються як змінна величина, залежна від політичного контексту.

Особливо показовим є те, що виняткові обставини, на які посилаються автори листа, не трактуються як тимчасові або надзвичайні. Навпаки, міграційний тиск, транснаціональна злочинність і загрози безпеці описуються як нова структурна реальність, що вимагає постійного перегляду стандартів захисту прав людини. Такий підхід фактично трансформує виняток у норму управління, легітимізуючи довготривале застосування обмежувальних практик без формального введення надзвичайного стану.

Важливим елементом листа є також апеляція до необхідності «захисту демократії» від радикалізації та зростання крайніх політичних сил. У цьому контексті права людини постають не як фундамент демократії, а як потенційне джерело її ослаблення, якщо вони, за твердженням авторів, перешкоджають ефективній державній політиці. Така аргументація створює небезпечний прецедент, у межах якого обмеження прав людини подається не як відступ від демократичних принципів, а як засіб їх збереження.

У сукупності ці елементи дозволяють розглядати відкритий лист європейських лідерів як приклад політичної ініціативи, що запускає процес нормалізації винятку в європейській політиці прав людини. Формально зберігаючи прихильність до Європейської конвенції, документ водночас закладає підґрунтя для звуженого тлумачення її положень, створюючи передумови для формування правових «сірих зон», у яких універсальні гарантії діють вибірково і залежать від політичної доцільності.

Після появи відкритого листа 22 травня 2025 року [1], який прямо закликав «запустити нову дискусію» про те, як ЄСПЛ розвинув тлумачення Конвенції, і вимагав «відновити правильний баланс», дискурс про звужене тлумачення стандартів прав людини перестав бути маргінальною риторикою і почав матеріалізуватися у політичній реальності. Листа послужив своєрідним дозволом для розширення дискусії про необхідності встановлення пріоритету національних держав в питаннях депортацій, контролю за ще «не депортованими» іноземцями та протидії «інструменталізації мігрантів» та використання їх як зброї проти приймаючої країни. У такий спосіб гарантії прав людини з абсолютних були переведені у площину політичної доцільності та безпекового пріоритету, зокрема через тезу про те, що «безпека і захищеність» більшості «має переважати» інші міркування.

Подальші події виглядають як ефект «сніжної кулі», коли політичний імпульс від листа був підхоплений інституційно. Так 9 грудня 2025 року в Страсбурзі відбулася зустріч, спеціально присвячена зв'язку між міграцією та Європейською конвенцією з прав людини, що була ініційована Генеральним секретарем Ради Європи [12]. За її підсумками міністри 46 держав ухвалили висновки, які прямо закликали підготувати політичну декларацію з питань, пов'язаних із міграцією та ЄСПЛ, тобто створили формальний майданчик для «modernisation» на рівні міждержавної координації [12]. Окремі аналітичні огляди інтерпретують це як перший інституційний крок до зміни того, як ЄСПЛ застосовує конвенційні права у міграційних справах, не змінюючи текст Конвенції [13].

Найнебезпечніший момент цієї динаміки стосується статті 3 Європейської конвенції з прав людини [14], оскільки саме вона закріплює одну з небагатьох абсолютних гарантій, що не допускають жодних винятків, застережень або балансування з іншими інтересами. Стаття 3 Конвенції прямо встановлює: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню» [14, ст. 3]. На відміну від більшості інших положень Конвенції, ця норма не передбачає можливості відступу навіть в умовах надзвичайного стану, війни або загрози національній безпеці, що неодноразово підтверджувалося практикою Європейського суду з прав

людини.

Саме абсолютний характер статті 3 робить будь-які політичні заклики до її «контекстуалізації», «гнучкішого застосування» або перегляду порогів допустимості принципово проблематичними. На практиці це означає, що навіть непряме зміщення інтерпретаційних стандартів, наприклад шляхом підвищення порогу того, що вважається нелюдським або таким, що принижує гідність, поведженням, підриває саму логіку Конвенції як інструменту безумовного захисту людської гідності. У цьому сенсі дискусії про допустимість «балансування» у сфері застосування статті 3 означають не технічну корекцію судової практики, а спробу трансформації абсолютної заборони на умовну норму, залежну від політичного контексту та оцінок доцільності.

Аналітичні матеріали The United Kingdom Constitutional Law Association (UKCLA) прямо попереджають про ризик так званого «ефекту зараження» («contagion effect»), коли навіть обмежене або ситуативне послаблення стандартів застосування цих положень в одній країні створює небезпечний прецедент для інших. У такій логіці держави починають орієнтуватися не на абсолютний характер заборони, а на практики своїх партнерів, поступово переймаючи більш м'які інтерпретації як допустиму норму. Це призводить до швидкого поширення звуженого тлумачення, яке перестає сприйматися як виняток і закріплюється як новий стандарт застосування [10].

У медійному просторі, зокрема на сторінках The Guardian, правозахисні експерти та представники інституцій Ради Європи публічно застерігали, що ці ініціативи становлять «моральний відступ» і сприяють формуванню ієрархічного підходу до захисту прав людини [11].

У сукупності розглянуті політичні ініціативи, інституційні дискусії та експертні реакції дозволяють простежити спільну логіку змін у європейському дискурсі прав людини. Йдеться не стільки про окремі корекції стандартів або технічні аспекти судової практики, скільки про поступове зміщення у сприйнятті меж допустимого втручання держави. У цьому процесі звуження абсолютних гарантій дедалі частіше подається як нейтральна «адаптація» до сучасних викликів, що зменшує суспільну чутливість до самого факту обмеження прав людини та змінює рамку, в межах якої оцінюється легітимність таких рішень. Саме цей зсув у нормативному сприйнятті створює підґрунтя для подальших трансформацій європейського правопорядку, аналіз наслідків яких потребує окремого підсумкового осмислення.

Сукупність проаналізованих політичних ініціатив і інституційних дискусій дозволяє говорити про поступове формування в європейському правовому просторі правових «сірих зон». Йдеться про ситуації, в яких конвенційні гарантії формально зберігають свою чинність, однак їх практичне застосування стає вибірковим і контекстуально залежним від політичних оцінок безпеки, міграційного тиску або суспільних настроїв. Такий механізм не потребує відкритого перегляду Європейської конвенції з прав людини, але істотно змінює її функціональну роль як інструменту безумовного захисту. Ключовою особливістю цих «сірих зон» є те, що вони формуються не через одноразові радикальні рішення, а шляхом накопичення інтерпретаційних зсувів. Підвищення порогів застосування абсолютних гарантій, розширення дискреції держав та апеляція до «виняткових обставин» у конкретних категоріях справ поступово змінюють стандарт очікуваного захисту. У результаті порушення прав людини дедалі частіше сприймаються не як відхилення від норми, а як допустимий побічний ефект управління кризами. Найбільш проблемним наслідком цього процесу є дезорієнтація суспільства щодо меж допустимого втручання держави. Коли звуження абсолютних гарантій подається як технічна «адаптація» або нейтральна відповідь на виклики, зникає чітке розрізнення між винятком і нормою. У такій логіці права людини втрачають статус недоторканної межі державної влади і починають сприйматися як змінний ресурс управління.

Для України, яка перебуває в умовах війни, масових переміщень населення та постійного режиму винятковості, ці процеси мають особливе значення. Ослаблення абсолютних стандартів у європейському правовому просторі створює зовнішній нормативний контекст, у якому виняткові практики можуть легітимізуватися як «тимчасові» або «необхідні». У довгостроковій перспективі це підриває роль європейської системи прав людини як стабільного орієнтира, на який можуть спиратися держави, що перебувають у стані глибоких криз.

Висновки. Аналіз, проведений в статті, демонструє, що сучасні дискусії навколо Європейської конвенції з прав людини є не лише про тимчасові заходи, що викликані кризою міграції. Їх варто розглядати як свідчення того, що світовий та європейський політичні порядки переживають сьогодні глибоку трансформацію. На поверхні дискусії не стосуються положень Конвенції, а лише питань її тлумачення, що викликана напругою між безпекою та міграційною політикою.

Виведення дискусії про можливість вибіркового застосування стандартів прав людини з маргінального рівня на рівень політичних ініціатив, інституційних дискусій та експертних оцінок, призводить до того, що поступово відбувається формування середовища, де обмеження прав людини набуває ознак нової «нормальності» європейського правового дискурсу. При цьому, збереження тексту гарантій з одночасним коригуванням стандартів інтерпретації дозволяє політичним лідерам уникати відкритого перегляду зобов'язань, водночас істотно змінюючи реальні межі допустимого втручання у права людини.

Події 2025 року демонструють, широку готовність багатьох політичних сил підтримати таке звуження інтерпретацій, тож навіть обмежене послаблення абсолютних гарантій, зокрема у сфері заборони нелюдського поводження, може призвести до ефекту наслідування між державами. У такій логіці відбувається не лише ерозія окремих стандартів, а трансформація всієї системи очікувань щодо того, які межі втручання держави вважаються прийнятними. Подібні правові «сірі зони» в сфері захисту прав людини досить швидко можуть стати звичайною практикою та призвести до нормалізації порушень. Найбільш проблемним наслідком є не тільки звуження правового захисту, а поступова дезорієнтація суспільства, яке відбудеться у випадку, якщо права людини втратять статус чіткої нормативної межі і стануть інструментом для реалізації політичних рішень.

Особливої гостроти ці процеси набувають для України, функціонування якої в умовах війни, вже сьогодні перетворюється для світу з надзвичайної події, яка має бути виправлена якнайшвидше, в елемент норми. Тож для нашої країни така дискусія має не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення. Ослаблення європейських стандартів, на які Україна вже довгі роки орієнтується як на взірць, до якого варто прагнути, створює додатковий ризик того, що нелюдське поводження, катування військові злочини та інші порушення прав людини, які постійно фіксуються з боку російських військових, будуть сприйматися світом як допустимі, виправдовуватися або навіть вважатися необхідними.

Загалом дослідження дозволяє дійти висновку, що стійкість європейського демократичного порядку залежить не від гнучкості у поводженні з правами людини, а від здатності зберігати їх як незмінну межу політичної влади. Абсолютні гарантії та принцип людської гідності залишаються ключовим елементом не лише правового, а й політичного імунітету демократії в умовах криз і гібридних викликів.

Бібліографічний список:

1. Group of European Presidents and Prime Ministers. *Open Letter*, 22.05.2025. URL: https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Lettera_aperta_22052025.pdf (дата звернення: 29.11.2025).
2. UCL Constitution Unit. *ECHR Reform: a Danger of Contagion in Relation to Article 3*, 09.12.2025. URL: <https://constitution-unit.com/2025/12/09/echr-reform-a-danger-of-contagion-in-relation-to-article-3/> (дата звернення: 10.12.2025).
3. The Guardian. *Starmmer Urges Europe's Leaders to Curb ECHR to Halt Rise of Far Right*, 09.12.2025. URL: <https://www.theguardian.com/law/2025/dec/09/starmmer-urges-europe-leaders-update-echr-halt-rise-far-right> (дата звернення: 10.12.2025).
4. Agamben, G. *State of Exception*. University Of Chicago Press, 2004. 104 p. DOI: 10.7208/9780226009261
5. MagShamhráin, R. The State of Exception Between Schmitt and Agamben: On Topographies of Exceptionalism and the Constitutionality of COVID Quarantine Measures (with Examples from the Irish Context). *Society*, 2023. Vol. 60(1), pp. 93-105. DOI: 10.1007/s12115-022-00766-0
6. Madsen, M. R., Cebulak, P., & Wiebusch, M. Backlash Against International Courts: Explaining the Forms and Patterns of Resistance to International Courts. *International Journal of Law in Context*, 2018. Vol. 14(2), pp. 197-220. DOI:10.1017/S1744552318000034
7. Sandholtz, W., Bei, Y., Caldwell, K. Backlash and International Human Rights Courts. *Contracting Human Rights: Crisis, Accountability, and Opportunity*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 159-178. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3176296
8. Alter, K., J., Gathii, J. T., Helfer, L. R. Backlash against International Courts in West, East and Southern Africa: Causes and Consequences, *European Journal of International Law*, 2016. Vol. 27(2), pp. 293-328. DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/chw019>
9. Europe Seeks to Narrow Split at Rights Body Over Migration 'Challenges'. *Courthouse News Service*, 2025 <https://www.courthousenews.com/europe-seeks-to-narrow-split-at-rights-body-over-migration-challenges/> (дата звернення: 11.12.2025).
10. Fikfak, V. ECHR Reform: A Danger of Contagion in Relation to Article 3. *The United Kingdom Constitutional Law Association (UKCLA)*, 2025. <https://ukconstitutionallaw.org/2025/12/09/veronika-fikfak-echr-reform-a-danger-of-contagion-in-relation-to-article-3> (дата звернення: 11.12.2025).

11. Kassam, A. 'Who's it Going to Be Next Time?': ECHR Rethink is 'Moral Retreat', Say Rights Experts. *The Guardian*, 2025. <https://www.theguardian.com/law/2025/dec/13/europe-echr-rethink-moral-retreat-say-human-rights-experts> (дата звернення: 13.12.2025).
12. Council of Europe Ministers to Discuss Migration and the European Convention on Human Rights. *Council of Europe*, 2025. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-ministers-to-discuss-migration-and-the-european-convention-on-human-rights-1> (дата звернення: 11.12.2025).
13. Ionta, N. Council of Europe to Rethink Human Rights Rules on Migration. *Euractiv*, 2025. <https://www.euractiv.com/news/council-of-europe-to-rethink-human-rights-rules-on-migration/> (дата звернення: 11.12.2025).
14. Council of Europe. *European Convention on Human Rights*, 1950. <https://www.echr.coe.int/european-convention-on-human-rights> (дата звернення: 11.12.2025).

References:

1. Group of European Presidents and Prime Ministers (2025). *Open Letter*. https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Lettera_aperta_22052025.pdf
2. UCL Constitution Unit (2025). *ECHR Reform: a Danger of Contagion in Relation to Article 3*. <https://constitution-unit.com/2025/12/09/echr-reform-a-danger-of-contagion-in-relation-to-article-3/>
3. The Guardian (2025). *Sturmer Urges Europe's Leaders to Curb ECHR to Halt Rise of Far Right*. <https://www.theguardian.com/law/2025/dec/09/sturmer-urges-europe-leaders-update-echr-halt-rise-far-right>
4. Agamben, G. (2004). *State of Exception*. University Of Chicago Press. DOI: 10.7208/9780226009261
5. MagShamhráin, R. (2023). The State of Exception Between Schmitt and Agamben: On Topographies of Exceptionalism and the Constitutionality of COVID Quarantine Measures (with Examples from the Irish Context). *Society*, 60(1), 93-105. DOI: 10.1007/s12115-022-00766-0
6. Madsen, M. R., et al. (2018). Backlash Against International Courts: Explaining the Forms and Patterns of Resistance to International Courts. *International Journal of Law in Context*, 14(2), 197-220. DOI:10.1017/S1744552318000034
7. Sandholtz, W., et al. (2018). Backlash and International Human Rights Courts. *Contracting Human Rights: Crisis, Accountability, and Opportunity*, 159-178. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3176296
8. Alter, K., J., et al. (2016). Backlash against International Courts in West, East and Southern Africa: Causes and Consequences. *European Journal of International Law*, 27(2), 293-328. DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/chw019>
9. Courthouse News Service (2025). *Europe Seeks to Narrow Split at Rights Body Over Migration 'Challenges'*. <https://www.courthousenews.com/europe-seeks-to-narrow-split-at-rights-body-over-migration-challenges/>
10. Fikfak, V. (2025). ECHR Reform: A Danger of Contagion in Relation to Article 3. *The United Kingdom Constitutional Law Association (UKCLA)*. <https://ukconstitutionallaw.org/2025/12/09/veronika-fikfak-echr-reform-a-danger-of-contagion-in-relation-to-article-3>
11. Kassam, A. (2025). 'Who's it Going to Be Next Time?': ECHR Rethink is 'Moral Retreat', Say Rights Experts. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/law/2025/dec/13/europe-echr-rethink-moral-retreat-say-human-rights-experts>
12. Council of Europe (2025). *Council of Europe Ministers to Discuss Migration and the European Convention on Human Rights*. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-ministers-to-discuss-migration-and-the-european-convention-on-human-rights-1>
13. Ionta, N. (2025). Council of Europe to Rethink Human Rights Rules on Migration. *Euractiv*. <https://www.euractiv.com/news/council-of-europe-to-rethink-human-rights-rules-on-migration/>
14. Council of Europe (1950). *European Convention on Human Rights*. <https://www.echr.coe.int/european-convention-on-human-rights>

Kalashlinska M. Normalization of Exception: "Grey Zones" in European Human Rights Policy

The article is devoted to the analysis of the transformation of European political and legal discourse in the field of human rights protection under conditions of migration, security, social, and geopolitical crises. At the centre of the study is political rhetoric centred on the necessity of seeking a "balance" between human rights and the public interest. It is noted that this rhetoric is increasingly used as a political mechanism to justify the limitation or reinterpretation of absolute human rights guarantees in Europe and globally. This tendency is primarily manifested in the growing calls for a restrictive interpretation of the 1950 European Convention on Human Rights, which undermine the very principle of the inviolability of these universal standards. The article emphasises that such initiatives create a dangerous precedent of erosion of absolute guarantees in the face of external challenges and crisis-related threats. The author stresses that attempts to lower human rights protection standards are neither neutral nor temporary solutions, but rather constitute a mechanism of political normalisation of the exception, which, in a broader perspective, turns into a mechanism of self-undermining of the European legal order. Under conditions of prolonged instability, this legal order proves incapable of preserving its own integrity and legitimacy. It is

demonstrated in the article that through political decisions and changes in the modes of interpretation of imperative norms, a risk emerges of the gradual formation of legal “grey zones” in Europe, in which generally binding Convention guarantees are preserved formally, but in practice are applied in a limited manner, thereby reducing societal sensitivity to human rights violations. It is emphasised that the contemporary debate on the “reform” or “adaptation” of the Convention is not technical or procedural in nature, but constitutes a fundamental political challenge that tests the resilience of the liberal-democratic order, the principle of the rule of law, and the very idea of the inviolability of human dignity. Particular emphasis in the study is placed on the risks faced by Ukraine in the context of war, mass population displacement, and the spread of practices of exceptionality that may be legitimised as necessary or temporary. The article substantiates the position that human rights cannot be an object of political bargaining or situational adjustment, and that human dignity must remain an immutable limit of state power even under conditions of the most profound crises.

Keywords: *human rights, European Convention on Human Rights, state of exception, governance through exception, grey zones, rule of law, hybrid conflicts.*